

Huiszwaluwen in Zutphen

28042025

De huiszwaluwen zijn sinds half april terug in de binnenstad van Zutphen! Het vrolijke gekwetter klinkt weer volop.

Boven de Waterstraat en Kuiperstraat vliegt regelmatig een groepje van zo'n 10 zwaluwen. Als het goed is wordt de groep nog groter. Tussen half april en juni keren de zwaluwen terug uit tropisch Afrika. Vanaf augustus vertrekken ze weer. Half september zie je de laatste groep samenscholen en vertrekken uit Zutphen. Alle jonge dieren gaan mee of zijn al eerder vertrokken met een vorige groep. De allerlaatste dieren vertrekken in oktober uit Nederland. Dat is ruime tijd later dan de gierzwaluwen. Die zijn in augustus meestal al allemaal vertrokken.

In de Zutphense binnenstad broeden de huiszwaluwen onder de overkappingen van woningen en gebouwen. Ze broeden in kolonies bij elkaar, maar er zijn ook een aantal enkele nesten op enige afstand van de kolonie te vinden. Ze maken de nesten zelf van klei aan een wat ruwere overstek en overstekken met dwarslatten. Dat biedt houvast en bescherming aan de nesten. Witte of lichte overstekken hebben de voorkeur. Dat geeft minder opwarming en uitdroging van het nest in vergelijking met een donkere kleur, die de warmte van de zon absorbeert.

Meestal bezetten ze direct de nesten, die nog aanwezig zijn. Deze plakken ze een beetje bij met sterk leemhoudende klei. Dat vinden ze op maximaal 200 meter afstand, langs de IJssel of de Berkel. Maar ze maken ook nieuwe nesten van hetzelfde materiaal.

De huiszwaluw legt zo'n 4-5 eieren in een nest. De broedperiode is ongeveer 20 dagen en de jonge vogels blijven zo'n 3 weken op hun nest. De ouders vliegen dan af en aan om de jongen te voeren. Insecten zijn het belangrijkste voedsel voor de huiszwaluwen. 1 huiszwaluw consumeert zo'n 9.000 insecten per dag!

Na de broedperiode wordt het nest ook gebruikt door zowel de ouders als de jongen als familienest om te slapen. In een seizoen kan de huiszwaluw 3 keer een nest beginnen. Dat verklaart de langere periode dat ze in Nederland zijn. De gierzwaluw heeft namelijk meestal maar 1 nest. Huiszwaluwen broeden ook in kunstnesten. Maar hebben toch meestal een voorkeur voor zelfgebouwde nesten. Als de klei in de omgeving onvoldoende goed is helpen kunstnesten de dieren wel om te blijven in het eerder verkozen gebied. Op de foto zijn beide typen nesten te zien.



Links een natuurlijk nest en rechts een kunstnest voor de huiszwaluw

De nesten in Zutphen zijn van 1996 tot 2014 geteld. De tellingen zijn gepubliceerd in het jaarboeken van de VWG Zutphen in 2006 en 2014. In de binnenstad waren vooral nesten te vinden op het Stationsplein en pas vanaf 2011 in de Kuiperstraat.

In 2022 ben ik weer begonnen met tellingen. En dit leidde direct tot mijn lidmaatschap van de VWG. De tellingen voldoen nog niet aan een standaard. Ik begon met een fascinatie voor de dieren. Observeren van de dieren en tellen van de nesten, daarna tellen van de nesten met jongen. En alleen in de binnenstad waar ik ook woon. Paar keer per week even de huiszwaluwen bewonderen en tellen maakte dat makkelijker. Vorig jaar heb ik een ritme van 3 formele telrondes ingevoerd op dezelfde tijdstippen als het jaar ervoor. Dan valt er iets te vergelijken en te concluderen. Dit jaar ga ik, samen met een nieuw lid van de VWG ook de straten in Zutphen bezoeken waar voor 2014 nesten zijn geteld. In de binnenstad zijn sinds 2022 meerdere plekken met nesten. In het wandelboekje van de VWG zijn ze opgenomen in de zwaluuwwandeling.

In 2022 telde ik totaal een maximum van 86 nesten, in 2023 81 en in 2024 62. De plekken staan onder druk omdat zowel in 2023 als in 2024 een aantal panden met een kleine kolonie aan nesten zijn geschilderd. Daarbij zijn in de meeste gevallen de nesten verwijderd. Ook hebben een aantal bewoners daarna slingers of ander materiaal opgehangen aan de overstekken, dit waarschijnlijk om te voorkomen dat de zwaluwen daar opnieuw nesten maken.

De gemeente heeft, na overleg met het bestuur van de VWG, de bewoners van huizen waar nesten voorkomen geïnformeerd over de beschermde status van de nesten. Ook het bijzondere van het voorkomen van deze dieren langs de IJssel en het belang van behoud van de kolonies in Nederland is toegelicht. Het aantal huiszwaluwen in Nederland heeft in de jaren 70 van de vorige eeuw een grote klap gehad. En het aantal is nog steeds niet hersteld tot op het niveau van voor die jaren. Maar herstel is er zeker wel! Gelukkig zijn er veel bewoners van Zutphen, die enorm genieten van de huiszwaluwen langs de IJsselkade. Ik spreek er veel op mijn wandelingen en teldagen!

In het najaar zal ik voor de website een overzicht maken van alle tellingen die beschikbaar zijn. Met een kaartje van de locaties. Tot dan en geniet vooral live van onze eigen Zutphense huiszwaluwen tot die tijd! Erica Koning.



Nesten onder een overstek bij het Stationsplein in Zutphen. Met een mestplank eronder om de uitstekende delen aan de gevel schoon te houden van naar beneden vallende vogelpoep.

15092025

Het is half september. De laatste huiszwaluwen vliegen rond in Zutphen en een enkel nest is nog in gebruik. Opvallend is op dit moment dat kleine groepen huiszwaluwen rond de kerktorens van de St Jan en de Walburgis vliegen. Ook is gezien door VW- lid Wim van Gelder dat ze zich op enkele momenten in augustus op de nieuwe Noorderhaven-gevels langs de IJssel verzamelden. Gedurende het broedseizoen zag ik zelf regelmatig groepen van 20 huiszwaluwen boven de binnenstad vliegen. Op het midden van de dag maar meestal tussen 18 en 21.00 uur afhankelijk van het weer. Heel bijzonder was dat ze tijdens een Cello festival voorstelling op het Wohrmannhofje precies tijdens het spelen van De Zwaan van Saint Saens als groep vlak boven het hofje vlogen.

Maar goed mooie waarnemingen maar beloofd is beloofd jullie zouden dit najaar inzicht krijgen in het aantal nesten van huiszwaluwen in de Zutphense binnenstad. Het aantal is nagenoeg gelijk aan het aantal in 2024! Maar nog steeds dus minder dan in 2022 en 2023. In 2025 telde ik totaal een maximum van 63 natuurlijke nesten in de binnenstad. Dat is een lichte toename t.o.v. 2024 maar nog steeds een afname van meer dan 10 nesten t.o.v. 2022. De afname is te wijten aan het schilderwerk aan gebouwen waar veel nesten zaten in 2024 vlak voor het broedseizoen. Jaarzwaluwen zijn zeer plaats trouw en bezetten direct de nog aanwezige nesten van het vorige jaar na terugkomst. De zwaluwen hebben in 2025 niet opnieuw deze plekken kunnen bezetten en ook geen nieuwe nesten daar gemaakt. Ze

hebben wel in de buurt enkele nieuwe nesten gebouwd maar minder dan het aantal van de vorige kolonie. Uit de tellingen van de VWG in voorgaande jaren is af te leiden dat het restaureren van de IJsselstroom in 2013 (voormalige stoom-wasinrichting) de kolonie van huiszwaluwen daar is verdwenen en nog steeds niet is teruggekeerd. Maar wellicht is een verklaring voor de binnenstad ook dat het broedsucces in 2022 en 2023 minder was of de sterfte in de winter groter en er daardoor ook minder dieren zijn teruggekeerd naar Zutphen? Dit jaar zag ik dat alle nesten goed bezet waren, ik schat zeker zo'n 80% in juni en dat de groepen vliegende huiszwaluwen voldoende groot waren voor mijns inziens het behoud van de populatie voor Zutphen!

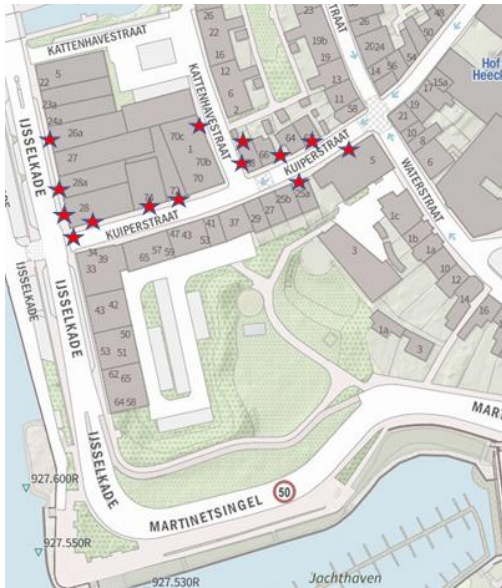
Inzoomend op de deelgebieden die ik heb onderscheiden:

- a) Het Stationskwartier is nagenoeg stabiel gedurende mijn teljaren. Daar is geen schilderwerk verricht aan de panden waar de kolonie al tientallen jaren aanwezig is.
- b) Het Barlheze-kwartier verliest de kolonie van Barlheze nummer 1 voor het broedseizoen in 2024 door schilderwerk. Er worden enkele nesten gemaakt op nabijgelegen woningen/gebouwen maar dat compenseert niet het verlies aan nesten van de locatie Maspoortstraat /Barlheze. Deze locatie lijkt zeer gunstig gelegen met een directe vliegroute van het nest naar de IJssel, zonder direct hoogte of dalende meters te hoeven maken.



Het Stations en Barlhezekwartier

- c) Het Kuiperstraat-kwartier verliest de kolonie van IJsselkade 28/Kuiperstraat 78/76 ook voor broedseizoen in 2024 door de gevel en houtwerkrenovatie van het gehele gebouw. Het jaar ervoor waren al nesten verwijderd van woningen in de buurt, ook door schilderwerk en het daarna ophangen van slingers om nestbouw te verhinderen. Een groot verlies van de flinke kolonie in dat kwartier. In de buurt zijn ter compensatie enkele woningen dit jaar (op)nieuw bezet met nesten. Bij 1 woning en een appartementengebouw is de laatste teljaren het aantal nesten stabiel. En de nesten aan het bedrijfsverzamelgebouw Kuiperstraat/Waterstraat vormen in 2025 nog steeds een kleine kolonie. Ook dat gebouw is geschilderd in 2023 maar daarbij zijn de nesten niet verwijderd en/of aangetast. Al met al blijft dit kwartier daardoor toch nog een toplocatie voor de binnenstad.



Kuiperstraat kwartier met op de foto de Kuiperstraat :in voorgrond links wit gebouw waarbij nesten zijn verdwenen en verderop in de straat rechts bedrijfsverzamelgebouw (met puntdak) met behoud van de nesten. Enkele zwaluwen vliegend in beeld.

Dit jaar heb ik ook voor het eerst de adressen in De Hoven en Vierakker/Warnsveld waar eerder huiszwaluwen broeden bezocht. Daar deed ik twee opvallende ontdekkingen: een boerderij met 29 nesten die allemaal bezet waren en in de hoven een straat met 7 kunstnesten ook allemaal bezet! Jeroen tipte mij daarover. Zijn vader deed de huiszwaluw tellingen tot 2014. In de Hoven is het opvallend dat de nesten minder hoog zitten dan in de binnenstad. Wel zitten de nesten duidelijk ook op plekken met vrije uitvlieg naar de omgeving.



De Lijnbaanstraat in de Hoven met 7 kunstnesten op verschillende woningen op geringe hoogte van maaiveld.

De tabel met tellingen is bij mij op te vragen. Leden die waarnemingen en nieuwe/andere plekken met huiszwaluwen in Zutphen hebben gezien graag melden bij mij. Dan voeg ik ze toe aan de lijst en neem ik ze mee in de jaarlijkse tellingen: koningnice@gmail.com